

PIERZCHLIWY (21) *ai*

pierzchliwy (16), **pirzchliwy** (4), **pierschliwy** (1); pierzchliwy *BielSpr*, *KochFr*, *KochFrag* (2), *WyprPl*, *LatHar* (2), *RybGęśli* (2), *WitosłLut*, *KmitaSpit* (2), *SzarzRyt*; pirzchliwy *BielKron*, *KochPs* (2), *KochJez*; pierzchliwy : pierchliwy *Mącz* (3:1),

–é (4) *KochFr*, *KochFrag* (2), *WyprPl* (*tak też Cn*), –e *Mącz* (4).

sg m N piérzchliwy (7). ♦ *G* piérzchliw(e)go (1). ♦ *D* piérzchliwému (4); –ému (1), –(e)mu (3). ♦ *A* piérzchliwy (1). ♦ *L* pirzchliwym (1). ♦ *f G* piérzchliwój (2); –ój (1), –(e)j (1). ♦ **[I pierzchliwą.]** ♦ *pl N m pers* piérzchliwi (1). *subst* piérzchliw(e) (1). ♦ *G* piérzchliwych (1). ♦ *I n* piérzchliwými (2); –ými (1), –(e)mi (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Szybki, lotny; fugax, ventosus Cn* (8) : *KochPs* 116; GDzie teraz ono iábłko/ y on klinot drogi? Który mógł záhámować niescignioné nogi Piérzchliwéy Atálánti *KochFr* 96; *RybGęśli* C4v; Zaráz ná pierwżym ftárciu/ woyłko ptakow ległó/ [...] Tych ftrzały piorolotne ná się rozebráły/ Drugich wiátry pierzchliwe zá gory zágnały. *KmitaSpit* B2v.

W charakterystycznych połączeniach: pierzchliwa(-e) Atalanta, strzała, skrzydła, wiatry.

Wyrażenie peryfr. »co siecze powietrze piory pirzchliwemi« = *ptaki* (1): wżytko to/ [...] co siecze powietrze pióry pirzchliwými/ Oczy ku tobie wznośi *KochPs* 156.

Przen (2) : O iák to człowiek tyśiác kroc fzcześliwy/ Ktory wiek fwoy pierzchliwy/ Ták obmyśla/ że zdrowy Będąc rzec może: vmrzećie(m) gotowy. *RybGęśli* Dv; Kto fzczeńściu rofkázuie? ktore fkrzydły fwemi/ W odmiennym biegu zrowna świátu pierzchliwemi/ Ktore raz z wfchodu/ raz z żimnego wieią morzá *WitosłLut* A5v.

α. *W funkcji sb* (1) :

Przysłowie: Przed śmiercią żaden fchrónić fie niemoże: Y piérzchliwému prędkość nie pomoże. *KochFrag* 17.

2. *Lękliwy, bojaźliwy; fugax Mącz, Cn; irrequietus Mącz* (7) : Trepidus homo, Leniwy/ boyázny/ pierfchliwy człowiek. *Mącz* 449b, 138c, 341d; **[Pierfchliwy/ Inconstans, levis, fugax, irrequietus. Volck Qqq3v].**

α. *W funkcji sb* (1) :

W przeciwstawieniu: »pierzchliwy ... śmiały« (1): Ieft śmierć y ná łożu. Y ták pierzchliwego Smierci grzbiet ieft odkryt/ iák pierśi śmiałego. *SzarzRyt* C2.

a. *O zwierzętach: płochliwy* (3) : Czemu ielén piérzchliwy łąfkáwżé ma bogi/ Którému wolno rzrucić pochodzoné rogi? *KochFrag* 20; *KmitaSpit* C2.

W przen (1) : Iako więc orzeł młody/ [...] ten fwéy bróni Iefzcze niepráwie świadom/ bez obrázy góni Skrzydlámi pogładzáiąc po grzbiecie pirzchliwym: A potym záiuřzony y łam żywie żywym. *KochJez* A2.

3. *Niestály, niezdecydowany, lekkomyślny; instabilis Mącz; ventosus, volubilis Cn* (4) :

W połączeniu szeregowym (1): *[Chrystusa niewinnie oskarżono]* że o łobie fpráwę dáwać czáfem muśiał Pogáninowi/ y fędziemu pierzchliwemu/ lekkomyślnemu/ y niefpráwiedliwemu. *LatHar* 317.

W porównaniu (1): Cothurno, instabilior dicitur, Nieftáteczny/ Pierzchliwy yáko wiátr. *Mącz* 67a.

Szereg: »pierzchliwy a nieustawiczny« (1): Krol PolŃki [...] dał Swidrygałowi kŃęstwo LitewŃkie cŃłowiekowi pirzchliwemu á nieustáwicznemu y pijanicy. *BielKron* 386v.

W przen (1) : więcey wierz nieomylnemu łłowu Bożemu/ niŃli świerzbácemu á pierzchliwemu rozumkowi ludzkiemu. *LatHar* 381.

4. *Zapalczywy, porywczy* (2) : TRáfuie Ńie tego wiele w WoyŃzcie miedzy ludem RycyrŃkim zwááŃczá niećwiczoným/ [...] iz cŃęŃthe zámieŃzanie czyniá [...] á ci tego nawięcey czyniá/ ktorzy łá niezwyczáyni/ pierzchliwi/ nieprzywykli niewczáłowi *BielSpr* 25v; [Krolom inŃszym zwierzciádo cnot/ był Zygmunt łtáry. Miłował pokoy. WŃzák go nie dárho cŃępliwy Gniewáł Niemiec/ y TurcŃzyn/ y Tátar pierzchliwy. *VegKmita* D3].

[*W przen*: Ale iz był w łeciech młody/ á wmyłłu pierzchliwego/ áadney w nim powŃciágliwoŃci nie było *HistFort* A3; *VegKmita* 12.]

a. *O koniu: narowisty* (1) :

W przeciwstawieniu: »leniwy ... pierzchliwy« (1): A wŃzák łá nań oŃtrogi/ będzieli leniwy/ Nierówny przedŃię táki łepŃzy/ niŃ piérzchliwy. *WyprPl* C.

5. [*Rozsypujący się w sposób nagły i gwałtowny w różnych kierunkach*:

W przeciwstawieniu: »utwierdzony ... pierzchliwy«: GdyŃ [trtęć] cŃęłto pierzcháiac/ áłbo lataiac/ włtawá á wtwierdza Ńie/ tákŃe wtwierdzoná bywa záŃ pierzchliwą *SienHerb* 607b.]

Synonimy: 1. *chyŃy, łotny, prętki, skory*; 2. *bojaŃliwy, bojaŃny, bojący się, drŃący, łękliwy, płochy*; 3. *chwiejący się, łekki, łekkomyŃłny, niepewny, niestały, niestateczny, nietrwały, płochy*; 4. *prętki*.

Cf NIEPIERZCHLIWY